

Isparta'nın Kalkınmasında Engelli Turizm Talebini Etkileyen Faktörler*

Factors Affecting Accessible Tourism Demand in the Development of Isparta

Alime ATEŞ¹
Günseli GÜÇLÜTÜRK BARAN²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Ekonomi ve Yönetim Disiplinler Arası, ORCID ID: 0009-0008-0700-2136, atesalime32@gmail.com

²Doç. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksek Okulu, ORCID ID: 0000-0003-2866-459X, gunselibaran@isparta.edu.tr

ÖZET

Engelli turizm talebi, engelli bireylerin seyahat etme isteği ve turizm hizmetlerine olan taleplerini ifade eder. Engellilerin rutin yaşam içerisinde bulunmalarına yönelik gerçekleştirilen yerel çabalar, aynı zamanda turizm hareketliliği açısından da önem gösterir. Engelli turizm potansiyelini değerlendirmek ve bu alanda kalkınmayı desteklemek için çeşitli faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Öncelikle, erişilebilirlik faktörü engelli turizm talebini önemli ölçüde etkilemektedir. Engelli bireyler için ulaşım, konaklama ve turistik mekanlara erişimde engellerin olmaması büyük önem taşır. Bu yönde çalışmanın amacı, kalkınmada engelli turizm talebini etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışma nitel yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucuna göre, Isparta'daki paydaşların engelli turizmi açısından eksik oldukları hususlar tespit edilmiştir. Bunlar arasında sıralanabilecek kırsal turizm alanlarında düzenlemelerin yapılması yanında işaret dili eğitimi eksikliği giderilerek gelecekte Isparta'nın engelli turizm talebine pozitif katkı sunulması önemlidir.

Anahtar kelimeler: Kalkınma, Engelli çeşitleri, Engelli turizmi, Engelli turizm arzı, Engelli turizm talebi

* Bu çalışma, 13-15 Ekim 2023 tarihlerinde 23. Ulusal Turizm Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulan bildiriden türetilmiştir.

ABSTRACT

Accessible tourism demand refers to the desire of disabled people to travel and their demand for tourism services. Local efforts to enable people with disabilities to participate in routine life are also important for tourism mobility. To utilise the potential of accessible tourism and support development in this field, various factors need to be considered. Firstly, the accessibility factor significantly affects the demand for accessible tourism. It is of great importance for people with disabilities to have no barriers in access to transport, accommodation and touristic places. The subject of this study is the demand for accessible tourism. In this direction, the study aims to determine the factors affecting the demand for accessible tourism. The study was carried out with a qualitative approach. The research was based on a case study. According to the results of the study, it was determined that the stakeholders in Isparta are lacking in terms of accessible tourism. In addition to making arrangements in rural tourism areas that can be listed among these, it is important to contribute positively to Isparta's accessible tourism demand in the future by eliminating the lack of sign language training.

Key words: Development, Disability types, Accessible tourism, Accessible tourism supply, Accessible tourism demand

GİRİŞ

Turizm, dünyada olduğu kadar ülkemizde de ekonomi politikası açısından önemli bir yere sahiptir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2022 yılı verilerine göre yaklaşık 47 milyon dolarlık gelir, sekiz milyon insan faaliyetinin olduğu turizm sektörünün ekonomik ve kalkınmaya etkileri ortadadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye de turizm gelirlerini artırmak için yeni niş pazarlara yönelmektedir. Bu pazarlardan biri "engelli turizmi" dir. Engelli turizmi, engelli bireylerin katılımıyla gerçekleşen turistik faaliyetlerdir. Engelli turizm pazarı, yasal düzenlemelerle de desteklenen bir alandır. Dünya nüfusun yaklaşık %16'sı engelli bireylerden oluşmaktadır. Dünyanın dörtte birlik kısmını kapsadıklarından dolayı yaşamlarında erişilebilirliğin sağlanması ve turizm faaliyetlerine katılımın artması önem göstermektedir. Dünyada tahmini olarak 1,3 milyar engelli birey bulunmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, World Health Organization [WHO], 2023). Eyder Engelsiz Yaşam Derneği'nin ulusal engelli veri tabanından aktardığı bilgiye göre; Türkiye'de ise ulusal engelli birey sayısı 1.559.222'dir. Ancak, resmi olmayan rakamlara göre bu oranın

%13'e, diğ er bir ifadeyle yaklaşık dokuz milyona çıktığı belirtilmiştir (Eyder Engelsiz Yaşam Derneği, 2023). Bu bağlamda engelli bireylerin, engelsiz bir şekilde herhangi bir zorlukla karşılaşmadan turizm faaliyetlerine katılabilmesi için gerekli hizmetlerin sunulması, turizm sektörünün engelli turizminden elde edeceği faydanın ön koşulu olmaktadır (Ankaya ve Aslan, 2020).

Türkiye'de engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmalarına ve turistik seyahatlerine yönelik düzenlemelere gidilmektedir. Ancak bireysel seyahatler ve turistik turlar kapsamında engelli bireylerin gözünden ve paydaşlar açısından duruma yaklaşırsa birçok şehirde henüz alt yapı ve diğ er düzenlemelerin yeterli olup olmadığı tartışma konusudur. Bu yönde Türkiye, gerekli yatırımları yaparak yerel kalkınmaya ve engelli turizminin gelişmesine katkı sağlayabilir. Bu veriler ve tartışmalar ışığında bu çalışmada ilk önce engellilik kavramına değ inilmekte, dünyaya ve Türkiye'ye dair istatistiki veriler aktararak engelli turizmi ve erişilebilir turizm kavramları açıklanmaktadır. Ardından Isparta'nın kalkınmasında engellilerin turizm talebini etkileyen faktörlerin yerel paydaşlara göre neler olduğ una yönelik elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Sonuç kısmında konu ile ilgili değ erlendirmeler yapılarak öneriler sunulmuştur. Isparta, doğ al güzellikleri, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle Türkiye'nin ö ne çıkan destinasyonlarından biridir. Ancak, turizm sektörünün sürdürülebilir ve kapsayıcı bir şekilde gelişmesi için turist ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu noktada, engelli turistlerin talepleri ve beklentileri büyük bir önem taşımaktadır. Isparta'nın turizm sektöründeki rekabet gücünü artırmak açısından bu atılımlar büyük bir fırsat sunabilir.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde engelli, engelli turizmi, erişilebilirlik kavramları, turizm arz kaynakları ve turizm talebini etkileyen faktörler açıklanmıştır.

Engelli Kavramı

Engelli bireylerle ilgili terminoloji, tarih boyunca çok çeşitli terimler ve anlamlarla dolu olmuştur. Bu terimler arasında "özürlü", "sakat", "çürük", "malul" gibi pek çok anlam yüklü kelimeler bulunmaktadır (Demir, 2000). Bu karmaşıklığı sona erdirmek adına, Türkiye'de Temmuz 2005'te ilk kez engelli bireylerle ilgili bir yasal düzenleme yapılmıştır ve 5378 sayılı Kanun ile "özürlü" terimi kullanılmaya başlanmıştır

(5378 Sayılı Engelliler Kanunu, 2005). Ancak, Türk Dil Kurumu'nun (TDK) sözlüğünde (TDK, 2023a) "özürlü" kelimesi "defolu" anlamına gelmektedir. Bu durum, engelli bireylerle ilgili olumsuz bir çağrışım yaratmıştır. Bu nedenle, 2013 yılında çıkan 6462 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile birlikte "özürlü" kelimesinin yerini "engelli" terimi alırken, aynı zamanda diğer kanun ve kararnamelerde gerekli dil değişikliklerinin yapılması kararı alınmıştır (Resmî Gazete, 2023).

Engelli kavramı, kişinin hareket kısıtlılığı olarak da tarif edilir. "Engelli" terimi, vücutta eksiklik veya kusur bulunan kişileri tanımlamak için kullanılır (TDK, 2023b). Dünya Sağlık Örgütü tarafından "engelli" kavramı daha geniş bir perspektiften ele alınmaktadır: “engellilik, bir bireyin bedensel, zihinsel veya ruhsal özelliklerinden kaynaklanan sürekli bir fonksiyon veya görüntü kaybını ifade eder. Bu kayıp, kişinin normal yaşam gereksinimlerini karşılamaını engeller. Engelli, bu durumu yaşayan kişilere verilen isimdir” (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

Birleşmiş Milletler'in Sakat Hakları Bildirgesi ise engelliliği, “diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir” şeklinde tanımlamıştır (Milletler Arası Sözleşme, 2009). Bu üç farklı tanımlama, "engelli" kavramının çeşitli bakış açılarından nasıl ele alındığını göstermektedir. Her biri, engelli bireylerin deneyimlerini ve zorluklarını farklı şekillerde betimler (Öztürk, 2011). Engel, bireylerin normal faaliyetlerini sınırlandıran veya zorlaştıran herhangi bir durumu ifade eder. Engellilik, doğuştan gelen ya da sonradan ortaya çıkan bir sağlık sorunu, fiziksel kısıtlılık, duyuşsal veya bilişsel sorunlar gibi çeşitli nedenlerle olabilir. Engelli bireyler, günlük yaşamlarında bazı aktiviteleri yaparken ek destek ve düzenlemelerle yaşamlarını sürdürürler.

Engelli bireylerin toplumda eşitlik, adalet ve erişilebilirlik haklarının sağlanması önemli bir konudur. Engellilik kavramı, sadece bireyin fiziksel yeteneklerine odaklanmaz, aynı zamanda toplumsal faktörleri, tutumları ve engelli bireylere sunulan imkanları da dikkate alır. Engelli bireylerin tam ve etkin bir şekilde topluma katılımlarının sağlanması için engelli hakları, erişilebilirlik, eğitim, istihdam ve sosyal hizmetler gibi alanlarda desteklenmeleri gerekir (Öztürk, 2011). Engelli bireylerin haklarına saygı duyulması ve onların yaşam kalitesini artırmaya yönelik çabalar, engellilik kavramının anlaşılmasında önemli bir adımdır. Toplumun tüm kesimlerinin

engelli bireylere yönelik farkındalık geliştirmesi, engellilik konusunda ön yargıların ve ayrımcılığın azaltılması için önemlidir. Engelli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması ve haklarının korunması, insan haklarına saygılı ve kapsayıcı bir toplum olmasının göstergesidir.

Engellilik, bir kişinin sadece fiziksel veya zihinsel durumundan kaynaklanan bir sınırlama değil, toplumsal yapı, tutumlar ve engelli bireylere sunulan fırsatlarla da ilişkilidir. Engelli bireylerin toplumda tam ve etkin bir şekilde yer alabilmeleri için engellilik konusunun anlaşılması ve destekleyici politika ve uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Engellilik, her toplumda farklı şekillerde ortaya çıkabilir ve her bireyin deneyimleri, ihtiyaçları ve potansiyelleri farklı olabilir. Bu nedenle, engellilik kavramının anlaşılması ve engelli bireylere yönelik yaklaşımların geliştirilmesi sürekli bir süreç gerektirir (Oliver, 2009; Schriner, 2011, nsr, 2020). Engellilik, bir bireyin sınırlamalarına odaklanmak yerine, onların güçlü yönlerini, yeteneklerini ve katkılarını vurgulamayı amaçlamalıdır. Engellilik, toplumsal ve çevresel faktörlerin etkisi altında şekillenen bir deneyimdir ve bu nedenle engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik destek ve düzenlemeler sağlamak toplumun sorumluluğundadır (Figueiredo vd, 2012).

Engelliliğın nedenlerine bakıldığında doğuştan olabileceği gibi çevresel faktörler yüzünden sonradan da olabilir. Kaynağına ve sebeplerine göre engelliler sınıflandırılabilir. Kaynağına göre genetik nedenler, akraba evliliği, hastalık, ilaç kullanımı vb. durumlardan dolayı olabilir. Farklı durum ve nedenlere bağlı olarak engellilik sekiz ana başlık altında incelenir. Bunlar (ztrk, 2011):

- ✓ Ortopedik Engelli
- ✓ Görme Engelli
- ✓ İşitme Engelli
- ✓ Zihinsel Engelli
- ✓ Dil ve Konuşma Engeli
- ✓ Süreğen Hastalık
- ✓ Zedelenme-Sapma
- ✓ Yetersizlik

Ortopedik Engelli: Bu kategori, ekstremitelerinde (el, kol, ayak, bacak, parmak) ya da omurgasında belirgin şekil bozukluğu, hareket kısıtlılığı, kas zayıflığı veya kemik

hastalığı olan kişileri içerir. Bunlar arasında felçli bireyler, serabral palsi veya spina bifida hastaları bulunmaktadır.

Görme Engelli: Tek ya da iki gözünde tam ya da kısmi görme yeteneği kaybı olan kişileri kapsar. Renk körlüğü veya gece körlüğü (tavukkarası) gibi durumları olanlar da bu kategoriye dahildir.

İşitme Engelli: Tek ya da çift taraflı tam veya kısmi işitme yeteneği kaybı olan kişiler bu grup içerisine dahildir. İşitme cihazı kullanan kişiler de bu kategoridedir.

Zihinsel Engelli: Zihinsel kapasitesi çeşitli seviyelerde sınırlı olan kişiler bu kategoriye dahildir. Zekâ geriliği (mental retardasyon), Down Sendromu veya Fenilketonüri (zekâ geriliğine yol açan bir durum) bu gruba dahildir.

Dil ve Konuşma Engeli: Konuşma yeteneği olmayan veya konuşma hızı, akıcılığı ve ifadesinde bozukluk olan kişiler bu kategoriye dahildir. Konuşabilme yeteneğine sahip olmasına rağmen konuşamayan, gırtlığı alınanlar, konuşma aleti kullananlar, kekemeler ve dil, dudak, damak, çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba dahil edilir.

Süreğen Hastalıklar: Bu, çalışma kapasitesini ve fonksiyonlarını engelleyen, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıkları olan kişileri içerir. Kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları ve HIV bu kategoriye dahildir.

Zedelenme-Sapma: Bu, kişinin psikolojik, fizyolojik veya anatomik özelliklerinde geçici ya da kalıcı bir eksiklik veya bozukluk olduğu durumları kapsar. Örneğin; bacakların olmayışı, kolların felç olması, iyi görememek, yüz felci, zekâ geriliği gibi durumlar birer zedelenme olarak kabul edilir.

Yetersizlik: Bu kavram, normal kabul edilen bir eylem ya da hareketin, zedelenme veya bazı sapmalar sonucunda engellenmesi ya da sınırlanması durumunu ifade eder. Birey, zedelenme ya da sapma sonucunda yaşamında bazı zorluklarla karşılaşır ve bu zorlukları aşmakta yetersiz kalır. Örneğin; bacakları olmayan ya da fiziksel engelli bir kişi yürüyemeyebilir, bu durum yürüyerek yapılacak etkinliklerde yetersizliğe neden olur. Göremezlik, işitemezlik, konuşamazlık, okuyamazlık, yazamazlık, uyuyamazlık vb. durumları olan kişiler de engelli olarak kabul edilir.

Engelli Turizmi

Turizm sektörü, engelli turizmüne odaklanarak yeni pazar segmentleri oluşturabilir ve gelirlerini artırabilir. Engelli turizmi, sürdürülebilir turizm hedeflerini desteklerken, yerel ekonomik kalkınmayı da teşvik eder. Aynı zamanda, engelli turistlerin seyahat ettiği bölgelerdeki turizm altyapısının ve hizmetlerinin iyileştirilmesi, tüm turistlerin memnuniyetini artırır (Öztürk, Yaylı ve Yeşiltaş, 2008; Timur ve Oğuz, 2019).

Ülkelerin kalkınmalarına hizmet eden pek çok sektör bulunmaktadır. Söz konusu sektörlerden biri olan hizmet sektörü bu pasta diliminde büyük bir paya sahiptir. Yine hizmet sektörü içerisinde yer alan turizm ise ülke kalkınmasına en büyük payı sağlayan pazarlardan biridir. Bu farkındalıkla ülkeler, turizm sektöründe kendilerini geliştirmek için çaba harcarlar. Turizmin hassas yapısı gereği birtakım sorunlardan dolayı turizm etkilenir. Bu noktada turizm sektöründe ortaya çıkan ya da bu sektöre yansıyan sorunları aşmak ve turizm gelirlerini artırmak için ülkeler turizm hizmetlerini çeşitlendirmeyi tercih etmektedirler (Bulgan, 2015; Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2022). Turizm hizmet çeşitlendirmesi ve turizm türleri arasında engelli turizmi de yer almaktadır. Engelli bireylerin sayısı dünya genelinde kazalar, salgın hastalık vb. nedenlerle artmakta olup, Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri, dünya çapında yaklaşık bir milyar engelli birey olduğunu göstermektedir (WHO, 2011; WHO, 2023). Bu hususta ülkelerin, turizm hizmetlerinde engellilere yönelik iyileştirmeye giderek turizm gelirlerini de arttırabileceği ifade edilmektedir. Nitekim engelli bireylerin refakatçileri ile seyahat davranışı gösterdikleri belirtilebilir. Engel çeşitleri göz önüne alındığında hepsinin birbirinden farklı desteğe ihtiyaçlarının olduğu söylenebilir. Turizme katılmak, sadece engelsiz insanların değil, aynı zamanda engelli bireylerin de hakkıdır. Diğer bir ifadeyle dinlenme, eğlenme ve keşfetme gibi psikolojik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanmasında seyahat etme hakkı her birey için eşit olmalıdır (Öztürk, Yaylı ve Yeşiltaş, 2008; Timur ve Oğuz, 2019).

Engelli turizm, engelli bireylerin seyahat etme deneyimlerini ve turizm olanaklarından yararlanmalarını sağlayan bir turizm türüdür. Engelli turizmi, engelli bireylerin özgürce seyahat etme haklarını desteklerken, turizm sektörüne de yeni fırsatlar sunmaktadır. Engelli turizm, engelli bireylerin seyahat planlaması yaparken karşılaştıkları engelleri aşmalarını hedefler. Bu engeller, ulaşım, konaklama, turistik mekanlara erişim, hizmet kalitesi ve özel ihtiyaçlara yönelik destekler gibi çeşitli

alanlarda ortaya çıkabilir. Bu doğrultuda engelli turizmi, bu engelleri aşmak için erişilebilirlik standartlarının geliştirilmesini, engelli dostu altyapının oluşturulmasını ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılmasını gerektirir (UNWTO, 2016).

Erişilebilirlik, engelli turizminin temel bir unsuru olarak kabul edilir. Engelli bireyler için ulaşım araçlarının, konaklama tesislerinin, restoranların, turistik mekanların ve diğer turizm hizmetlerinin erişilebilir olması büyük önem taşır. Engelli dostu odalar, tekerlekli sandalye kiralama hizmetleri, engelli tuvaletleri gibi olanaklar, engelli turistlerin seyahatlerini daha rahat ve keyifli hale getirir. Engelli turizmi, sadece engelli bireylerin seyahat etmesini sağlamakla da kalmaz, aynı zamanda toplumda farkındalık yaratır ve engelli bireylerin toplumla bütünleşmelerine katkıda bulunur. Engelli turizmi, engelli bireylerin potansiyellerini keşfetmelerine, yeni deneyimler yaşamalarına ve sosyal etkileşimlerini artırmalarına olanak tanır.

Sonuç olarak, engelli turizmi, engelli bireylerin seyahat etme özgürlüğünü sağlamak, turizm sektörüne yeni fırsatlar sunmak ve toplumda farkındalık yaratmak için önemli bir turizm türüdür. Engelli turizmi, kapsayıcı bir turizm anlayışının ve toplumun temel değerlerinin bir yansımasıdır.

Alan yazında, engellilerin turizm faaliyetlerini adlandırmak için “engelli turizmi” ya da “erişilebilir turizm” kavramları kullanılmıştır. Engelli turizmin evrensel, kabul görmüş bir tanımı olmamak ile birlikte akademik çalışmalarda birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlanmıştır. Engelli bireylerin haklarını genişletmek amacıyla, 2005 yılında Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), engelli turizmi kavramını yaşlılar, hamileler ve çocukları da kapsayacak şekilde "herkes için erişilebilir turizm" şeklinde genişletmiştir. Dickson ve Darcy (2009) engelli turizmini, çocuk arabasıyla seyahat edenler, engelliler ve yaşlılar dahil olmak üzere tüm insanların turizm faaliyetlerini kapsayan bir kavram olarak tanımlamışlardır. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO, 2016) tarafından erişilebilir turizm, tüm bireylerin turizm hizmetlerine görsel, işitsel, zihinsel ve mobil yollarla eşit bir şekilde erişimini sağlayacak şekilde tanımlanmıştır. Luiza'ya göre "Erişilebilir turizm, hareketlilik, görme, işitme ve bilişsel özellikleri dahil olan erişim gereksinimleri olan bireylerin, evrensel olarak tasarlanmış ürün, hizmet ve mekanların eşit ve saygın bir şekilde bağımsızca kullanılabilmesini sağlar" (Luiza, 2010). Erişilebilirlikten kastedilen; sağlıklı, engelli, yaşlı, çocukların herkesin kolaylıkla kullanabileceği yol, giriş, bina, dış mekân etkinlikleri ve özel ihtiyaçlar için tasarlanmış

düzenlemelerdir (Westcott, 2004; Burak, 2008). Engellilerin turizm faaliyetlerine katılmalarını sınırlayan engelleri Figueiredo vd. (2012) 3 (üç) grupta toplamıştır. Bunlar (Figueiredo vd, 2012);

- ✓ **Çevresel faktörler:** Mimari ve çevreyle ilgili faktörler ile sosyal çevrenin tutumları ile ilgili engellemeler
- ✓ **İletişim faktörleri:** Engelli bireylerin farklı engellik boyutlarından kaynaklanan engeller
- ✓ **İçsel engeller:** Bireyin fiziksel, ruhsal ve zihinsel durumundan kaynaklanan engeller

Ülkelerin engelli turizmüne yönelik pazardan faydalanabilmeleri için belirli hizmet unsurlarının sağlanması kritik önem taşır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), erişilebilir turizm bağlamında turistik destinasyonların altyapısının belirli özelliklere sahip olmasını öngörür. İşte bu özellikler (UWTO, 2013);

Park Alanları: Engelli bireyler için özel olarak ayrılmış ve açıkça belirtilmiş park alanlarının oluşturulması önemlidir. Bu alanlar; araç park yerleri ve yolcu iniş-biniş alanları gibi konumlar olabilir ve konaklama tesislerine, müzeler veya tarihi sit alanlarına yakın olmalıdırlar.

İletişim: Turistik hedef noktalarında işaret dili kullanımı, görme engelliler için özel alfabeyle hazırlanmış belgelerin bulunması ve bu tür süreçler konusunda eğitim almış personelin varlığı önem taşır.

İşaretlemeler: Engellilerin kolaylıkla kullanabileceği işlevsel uyarı işaretleri olmalıdır. Özellikle görme engellilerin yollarını takip edebilmeleri için işaretli yollar oluşturulmalıdır.

Gezi Alanları: Müzeler, tarihi alanlar ve benzeri turistik mekanlarda, engellilerin hareketini kolaylaştıracak asansörler, görme engelliler için sesli rehberler, işitme engelliler için görsel rehberler mevcut olmalıdır.

Yatay Hareketler: Engelli bireylerin durumlarına uygun genişlikte yürüyüş yolları ve koridorlar olmalıdır.

Dikey Hareketler: Dikey hareketin gerektiği yerlerde asansör kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Eğer asansör kullanımı mümkün değilse, *merdivenlerde engelli rampaları veya destek çubukları bulunmalıdır. Böylece, yer değiştirme ihtiyacı olan engelli bireyler, turizm etkinliklerine rahatça katılabilecektir.

Tüm bu bilgilere göre sosyolojik bir önem de gösteren engelli turizm potansiyelinin azımsanamayacağı belirtilebilir. Kısaca turizmde sürdürülebilirliği her anlamda sağlamak bir ülkenin kalkınmasına etki eder ve bu bağlamda dezavantajlı gruplar arasında da yer alan engellilerin turizm hareketliliği bir turizm alt pazarı oluşturur. Bu önemle çalışmada kıyı (Eğirdir Gölü), kış (Davraz Dağı), şehir turizmi yanında kırsal turizm çekicilikleri bulunan Isparta'da engelli turizmi talebini etkileyen faktörler konu alınmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmada Isparta'da yerel kalkınmada engelli turizm talebini etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu noktada çalışmada engelli turistler örnekleme üzerinden değil, yerel kalkınma dinamikleri arasında yer alan Isparta'daki yerel paydaşlar örneklemeden hareketle konu incelenmiştir. Bunun nedeni, Isparta'da yerel paydaşlar kapsamında kalkınmada engelli turizmini ele alan herhangi bir kapsamlı çalışmanın olmamasıdır. Bu doğrultuda çalışma sonuçlarının uygulayıcılara ve alan yazına önemli katkılar sunması beklenmektedir. Araştırma, Isparta'da engelli ve engelli turizmi konusunda bilgi sahibi olan ve çalışmaya katılmaya gönüllü yerel paydaşlarla sınırlıdır. Araştırma yöntemi, durum çalışmasıdır (örnek olay incelemesi-vaka çalışmasıdır). Yönteme uygun biçimde Nasıl? Neden? gibi sorularla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna yönelik nitel araştırma yaklaşımı temel alınmıştır.

Veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış sorular katılımcılara yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Çalışmanın evreni, Isparta ilinde yer alan sivil toplum kuruluşu yöneticileri, kamu hizmet sağlayıcıları ve yerel yönetim çalışanlarıdır. Çalışma örnekleme konuyla ilgili görevi/sorumluluğu bulunan yerel paydaşlardan araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılardan oluşmaktadır. Örnekleme yöntemi, kriter örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Kriter, kalkınmada engelli turizmine etki edebilecek yerel paydaş olmaktır. Isparta Belediyesi Engelliler Koordinasyonu Sorumlusu (iki katılımcı), engelliler derneği yöneticisi (bir katılımcı), Isparta İl Kültür Turizm Müdürlüğü çalışanları (iki katılımcı), Isparta Ticaret ve Sanayi Odası Turizm Komite sorumlusu (bir katılımcı) ve mahalle muhtarı (bir katılımcı) olmak üzere toplam yedi katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeden önce katılımcılar aranarak çalışma hakkında kısa bir tanıtma yapılmış ve kendi rızaları dâhilinde randevu talebinde

bulunulmuştur. Daha sonra 01.06.2023-25.06.2023 tarihleri arasında katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebilecekleri ve gürültü gibi etkenlerin en az olduğu yerlerdir. Görüşme süreleri ortalama bir saat sürmüştür. Soru formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik (Yaş, cinsiyet vb.) özellikleri ile ilgili bilgiler toplanmıştır. İkinci bölümde ise katılımcılara çalışma ile ilgili kısa bir bilgi verilmiş ve ardından araştırma soruları yöneltilerek gerek ses kaydı gerekse verilen bilgiler doğrultusunda notlar alınmıştır. Toplam 20 sayfa veri toplanmıştır. Veri analizi aşamasında katılımcıların görüşleri alınan notlar ve ses kayıtları kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Bulgular, durumu olduğu şekliyle aktarmaya yönelik alıntılar yoluyla gösterilmiştir. Araştırma soruları aşağıda sunulmuştur.

Araştırma Soruları;

1. Isparta ilinde engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılımları nasıldır? Neden?
2. Isparta iline gelen engelli turist şehir içinde nasıl ulaşım sağlamaktadır? Şehirde hangi sıkıntılarla karşılaşıyorlar? Bunun nedenleri nelerdir?
3. Ziyaret edilen alanlarda (müze, gül bahçesi, lavanta bahçesi, tabiat ve milli parklar gibi tarihi ve doğal çekicilikler) engellilere yönelik düzenlemeler nelerdir?
4. Isparta ilinde engelli bireylerin erişilebilir turizm için talepleri nelerdir? Taleplere göre nasıl bir yol izlenmektedir? Talepler üzerinden neler yapılmıştır?
5. Isparta ilindeki tesis, kurum ve kuruluşların (konaklama işletmesi, yiyecek içecek işletmesi, umumi alanlar, spor alanları, kamu hizmeti, sağlık kurumları vb.) engelli turizmdeki durumu nasıldır?
6. Isparta'nın engelli turizmde tanıtım uygulamaları nelerdir?

BULGULAR VE YORUM

Araştırma bulguları katılımcılara ait demografik bilgiler ve araştırma temel soruları üzerinden elde edilen bulgular olmak üzere aşağıda açıklanmaktadır.

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Araştırma bulguları kapsamında katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Çalıştığı Kurum	Eğitim durumu
K1	Erkek	53	Evli	Görme Engelliler Derneği	Lisans
K2	Kadın	52	Evli	Mahalle Muhtarlığı	Lisans
K3	Erkek	37	Evli	İl Kültür Turizm Müdürlüğü Enformasyon Birimi	Lisans
K4	Kadın	45	Bekar	Isparta Ticaret ve Sanayi Odası Turizm Komite Birimi	Lisans
K5	Erkek	52	Evli	İl Kültür Turizm Müdürlüğü Şubesi	Lisans
K6	Erkek	33	Evli	Belediye Engelliler Birimi	Lisans
K7	Erkek	48	Evli	Engelsiz Yaşam ve Bakım Merkezi	Lisans

Katılımcıların özellikle Isparta’da yer alan sivil toplum kuruluşu, yerel yönetim ve kamu kurumu üst düzey yönetici pozisyonunda çalışıyor olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların beşi erkek ve ikisi kadındır. Yaşlarına göre katılımcılar 33-53 yaş aralığındadır. Katılımcıların hepsi üniversite mezunudur. Eğitim seviyesinin en az lisans mezunu olması ve katılımcılar arasında fiziksel engelli bireylerin de bulunması önemlidir.

Araştırma Bulguları

Isparta ilinin engelli turizm açısından uygunluğunun değerlendirilmesi yönünde elde edilen çalışma bulguları birer yol gösterici olacaktır. Katılımcılara yöneltilen altı adet soruya karşılık alınan yanıtlar aşağıda doğrudan alıntılara dayalı olarak sunulmuştur. Toplam yedi katılımcı, K1, K2, K3 gibi kodlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

1- Isparta ilinde engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılımları nasıldır? Neden?

K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7: “Isparta’da engelli bireyler ile ilgili özel bir turizm faaliyeti gerçekleştirilmemektedir.” gibi tüm katılımcılar tarafından aynı şekilde yanıt alınmıştır.

2- Isparta iline gelen engelli turist şehir içinde nasıl ulaşım sağlamaktadır? Şehirde hangi sıkıntılarla karşılaşılıyorlar? Bunun nedenleri nelerdir?

Katılımcıların görüşlerine göre tüm katılımcılar şehir içi ulaşımın engelliler için ücretsiz olduğunu ve toplu taşıma araçlarının bütün engelliler için kullanıma uygun olduğunu belirtmişlerdir. Fakat diğer hizmet noktalarında ve ulaşımında yetersizliklerin olduğunu dile getirmişlerdir.

K1 ve K2: “Bir engelli turistin tek başına gezmesi sıkıntı, bir refakatçısının eşliğinde gezebilir. Yollarda görme engelliler için sarı şeritler yetersiz, yaya olarak karşıdan karşıya geçerken ve toplu taşıma araçlarında sesli sistemin olmaması engelliler için çok zor olmaktadır. Isparta şehir içindeki sevgi yolunda sarı şeritlerin olmaması...” şeklinde ifade edilmiştir.

K3: “İlimizdeki toplu taşıma araçları engelli araçlarının kullanımına uygundur. Ayrıca il merkezindeki ana caddelerde görme engellilerin yararlanabileceği kabartmalı yürüyüş yolları düzenlenmiş durumdadır” gibi belirtilmiştir.

K4: “Isparta iline gelen engelli turist şehir içinde kullanılan otobüsleri ücretsiz olarak kullanmaktadır. Eğer kendi özel aracı var ve engelli kartına sahipse engelli otoparklarını ücretsiz kullanabilmektedir. Görme engelliler için yolda kullanılan sarı şeritler bulunmaktadır. İşitme engelliler için işaret dilini bilen personeller bulunmaktadır. Kaldırımlarda ortopedik engelliler için hazırlanan rampalar bulunmaktadır. Fakat ulaşım, konaklama ve rehberlik hizmetleri engelli bireyler düşünülerek hazırlanmamıştır” görüşündedir.

K5: “İlimizdeki toplu taşıma araçları, ana caddeleri, kamu alanlarındaki engelli rampaları ve asansör düzenlemeleri engelli bireylerin kullanımı için düzenlenmiştir. Engelli misafirler ilimizde, kaldırımların ve bazı mağazaların engelli rampası olmaması, kabartma alfabeli tanıtma materyallerinin olmaması, işaret dili bilen personelin az olması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır” yönünde görüş bildirilmiştir.

K6: “Isparta iline gelen engelli turist ve yaşayan engelli bireyler şehir içi ulaşımı ücretsiz kullanmaktadır. Kendi araçları ile gelen engelliler için park sorunu olmamaktadır. Fakat şehir içinde engelli bireyler için yeterli düzenlemelerin olmamasından dolayı zorluk çekmektedirler” şeklinde belirtilmiştir.

K7: “Toplu taşıma araçları engelli bireylere yönelik düzenlenmiştir fakat bir eksiği görme engelliler için sesli sistem olmadığı için hangi durakta ineceğini zorlaştırmaktadır. İlimizdeki bazı caddelerde ve sokaklarda engelli rampasının olmaması, kabartma alfabesi ve tanıtım materyallerindeki eksiklik yüzünden zorluk yaşamaktadırlar” şeklinde dile getirilmiştir.

3- Ziyaret edilen alanlarda (müze, gül bahçesi, lavanta bahçesi, tabiat ve milli parklar gibi tarihi ve doğal çekicilikler) engellilere yönelik düzenlemeler nelerdir?

Tüm katılımcılara göre ziyaret edilen tarihi, doğal, kültürel ve turistik çekicilikler kapsamında; ziyaret edilen mesirelik alanlarda engellilere yönelik düzenlemelerin yetersiz olması söz konusudur.

K1 ve K2: “Müzelerde sesli sistemin olmaması görme engellilerin tek başına bu yerleri ziyaret etmesini zorlaştırmakta, sürekli bir refakatçiye ihtiyaç duymaktalar. Gül bahçesi, lavanta bahçesi gibi yerlere ortopedik engelliler yalnız gidemeyecektir çünkü onlar için düzenlenmiş özel gezme alanları yoktur. Milli parklarda da sadece umumi tuvalet alanları engellilere yöneliktir. Milli park içerisinde gezinti yapmak ise çok fazla engellilere yönelik değildir. Arabası ile gelen engelli bireyin yaşadıkları park sorunu, engelli park alanlarına normal vatandaşların arabalarını park etmesi sorun yaratmaktadır” gibi belirtilmiştir.

K3: “Ziyaret edilen alanların bazılarında engellilere yönelik düzenlemeler vardır. Müze girişleri, hediyelik eşya satış mağazaları ve alışveriş merkezlerinde engelli rampası, görme engellilere yönelik kabartmalı asansör düğmeleri gibi ziyareti kolaylaştırıcı bazı uygulamalar yapılmıştır. Ancak kırsal alanlarda engellilere yönelik bir düzenleme yok” olduğu belirtilmiştir.

K4: “İl merkezindeki alanlarda engellilere yönelik düzenlemeler olsa da özellikle lavanta bahçesi, gül bahçesi, milli park gibi alanlarda düzenlemeler daha az” olduğu yönünde bilgi verilmiştir.

K5- K6- K7: “Ziyaret edilen alanlarda (mesirelik alan ve ören yerlerinde) engellilere yönelik mevcutta herhangi bir düzenleme olmadığı” ifade edilmiştir.

4- Isparta ilinde engelli bireylerin erişilebilir turizm için talepleri nelerdir? Taleplere göre nasıl bir yol izlenmektedir? Talepler üzerinden neler yapılmıştır?

K1: “Gezi alanlarında görme engelliler için sesli materyallerin olması gereklidir. Yaya olarak karşıdan karşıya geçerken sesli sistem yoktur. Müzelerde sesli sistem olabilir. Görme engelliler için kabartmalı alanlar yapılmalı. Cadde ve sokaklardaki yürüme yerlerine sarı şeritler çoğaltılabilir. Gül ve lavanta bahçelerinin tarihini anlatan sesli anlatıma ve görsel anlatıma yönelik tabelalar oluşturulmalıdır. Yeni yapılan şehir merkezindeki umumi alanlar artık engellilere yönelik düzenlenmektedir. Kirazlıdere mesirelik alanındaki restoranda engellilere yönelik düzenleme vardır” şeklinde talep ve mevcut uygulamalar iletilmiştir.

K2: “Mesirelik alanların yolları rampa şeklinde olduğu için ortopedik engelliler tek başlarına çıkamıyor ve belirli bir alana kadar da refakatçisinin yardımı ile bile zor gidebiliyor. Mescitlerde engelliler için düzenleme yok, o alanlarda bir düzenleme olabilir. Yiyecek-içecek işletmelerinde tuvaletler erişim için giriş katta olmalıdır. Cadde ve sokaklardaki kaldırımlarda elektrik direkleri ve ağaçların olması tekerlekli sandalyedeki vatandaşların geçişini zorlaştırıyor. Gül bahçesi, lavanta bahçesi gibi alanları engelliler tek başına ziyaret edemiyor, girilen alanlar toprak zemin olduğu için geziyorken ortopedik engelliler rahat hareket edemiyor. Bunun yerine botanik parklar yapılarak erişimi kolaylaştırabilirler. Atabey Süleyman Demirel Müzesinde akülü araçlar olmalıdır” gibi talepler sıralanmıştır.

K3- K4- K5- K6- K7: Bu katılımcılara göre “bu konuda engelli bireylerin taleplerinin olmadığı” söylenmiştir.

5- Isparta ilindeki tesis, kurum ve kuruluşların (konaklama işletmesi, yiyecek içecek işletmesi, umumi alanlar, spor alanları, kamu hizmeti, sağlık kurumları vb.) engelli turizmindeki durumu nasıldır?

K1: “İlimizdeki spor tesisleri ne yazık ki engellilere uygun düzenlenmemiştir. Görme engelliler fitness yaparken zarar verirler diye yaptırılmıyor. Kanuni düzenlemelerde eksiklik var. Herhangi bir kurumda yönetici olmalarına izin verilmiyor. Hastanelere girişte herhangi bir sıkıntı yok, asansörler var. Bazı okullarda kısmen sıkıntı var” olduğu belirtilmiştir.

K2: “Restoranlarda tuvaletlerin giriş katta olmaması ortopedik engelliler için sıkıntı yaratmaktadır. Sağlık hizmetlerinin olduğu alanlarda engellilere yönelik düzenlemeler vardır. Spor alanları engellilere yönelik değil sadece yüzme havuzları engellilere yöneliktir. Kamu kurum ve kuruluşlarında engellilere yönelik yasal düzenlemelerde sıkıntı vardır. Umumi alanlarda son zamanlarda engellilere yönelik düzenlemeler artmıştır. Konaklama hizmeti veren otellerin birkaçında (onlarda 5 yıldızlı olanlar) engellilere yönelik düzenleme bulunmakta iken diğerlerinde ise herhangi bir düzenleme yoktur” diye açıklanmıştır.

K3: “80 odalı otellerde bir, 200 odalı otellerde iki, 300 odalı otellerde ise en az üç engelli odası bulundurulması zorunludur. İlimizde bu şartları yerine getirmesi gereken beş otel bulunmaktadır. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan işletme belgeli otellerin hemen hepsinde engelli rampası ve asansör düzenlemesi vardır” şeklinde ifade edilmiştir.

K4: “Otellerde zorunlu engelli odası bulundurulması kuralı ilimizde de uygulanmaktadır. Çoğu işletmenin engelli rampası, engelli asansör bilgilendirmeleri gibi uygulamaları vardır” diye söylenmiştir.

K5: “Bu konuda bir bilgi sahibi değilim...” şeklinde belirtilmiştir.

K6: “Konaklama alanlarında Turizm Bakanlığı’na bağlı işletmelerde özellikle engelli odası bulundurma zorunluğu ilimizde uygulanmaktadır. Spor alanlarında gerekli düzenleme yoktur. Son dönemde şehir içindeki umumi alanlar engellilere yönelik düzenlenmiştir. Sağlık kurum ve kuruluşlarında engelliler için düzenlemeler mevcuttur. Fakat bir eksik, işletme engelliler için tercümanlar yetersizdir” diye dile getirmiştir.

K7: “İlimizdeki 5 ve 4 yıldızlı otellerde engellilere yönelik odalar ve asansör vardır. Diğer otellerde de sadece engelli rampası vardır. Umumi alanlar engellilere yönelik düzenlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarında yasalarda engellilere yönelik düzenlemenin eksiklikleri vardır. Engelli bireyler genellikle geri hizmetlerde tutulmaktadır. Hastanelerin düzenlemeleri ise engellilere yöneliktir. Muayene olma konusunda sıkıntı yaşamamaktadır” olarak ifade edilmiştir.

6- Isparta'nın engelli turizmde tanıtım uygulamaları nelerdir?

Bu soruya bütün katılımcılar ortak bir cevap olarak herhangi bir tanıtım uygulaması olmadığını belirtmişlerdir.

Tüm bu bulgular ışığında UNWTO'nun (2013) belirttiği üzere destinasyonların taşınması gereken engelli turizmi kriterleri ile elde edilen bulgular kıyaslanmıştır. Isparta'da engelli turizmde ihtiyaç duyulan kriterler Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. Isparta'da Engelli Turizmi Sorunları ve İhtiyaç Duyulan Düzenlemeler

BİR DESTİNASYONUN SAHİP OLMASI GEREKEN ERİŞİLEBİLİR TURİZM ALT YAPI ÖZELLİKLERİ (UNWTO, 2013)	BULGULAR
PARK ALANLARI	-“kendi aracıyla seyahatlerde yetersiz park alanı varlığı”
İLETİŞİM	-“toplu taşıma araçlarında ve trafik ışıklarında sesli uyarı sistemleri olmaması”, -“engellilere göre tanıtım uygulaması olmaması” -“işaret dili bilen personel eksikliği”
İŞARETLEMELER	-“yollarda sarı şerit yetersizliği”
GEZİ ALANLARI	-“müze alanlarında sesli anlatım sisteminin ve diğer materyal eksikliği” -“müzelerde-gezi alanlarında tekerlekli akülü/elektrikli araç bulundurulması gerekliliği”
YATAY HAREKETLER (koridor vb.)	-“kırsal alanlarda engellilere yönelik düzenleme olmaması” -“yalnız konaklama işletmeleri, 4-5 yıldızlı otellerde var”
DİKEY HAREKETLER	-“yiyecek içecek işletmelerinde tuvalet erişiminin asansör yoksa giriş katta olması”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Engelli turizminin önemi ve potansiyeli giderek artmakta olup, engelli turistlerin seyahat tercihleri ve beklentileri bir destinasyonun kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kalkınma kavramı ekonomik etkileri de içeren toplumsal bir gelişmeye

işaret etmektedir. Kalkınma, gelişmiş ülke olmanın temel yapı taşlarından da biridir. Turizm olayı, kültürlerarası etkileşimi de içermektedir. Gelişmiş ülkelerden, özellikle Almanya ve Birleşik Krallık'tan Türkiye'ye turistlerin seyahatleri, kruvaziyer turizm faaliyetlerinin Türkiye açısından önem göstermesi, paket tur ve yerli tur organizasyonlarının yoğun olması gibi kanıtlar, Türkiye'de ileri yaş ve engelli bireylerin katılımı için düzenlemelerin ivedilikle göz önünde tutulmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda yerli turizm pazarının gelişmesi sonucu engelli bireylerin seyahatlerinde beklentilerin daha hızlı kavranması mümkündür

Engelli dostu altyapı, engelli bireylerin rahat ve güvenli bir şekilde seyahat etmelerini sağlamak için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Ayrıca, hizmet kalitesi ve özel ihtiyaçlara yönelik sunulan destekler de engelli turizm talebini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Engelli bireylerin konaklama tesislerinde ve turistik mekanlarda kendilerini rahat hissetmeleri için gerekli olan özel hizmetlerin sunulması büyük bir önem taşımaktadır. Engelli turistlere yönelik uygun odalar, tekerlekli sandalye kiralama hizmetleri, engelli tuvaletleri gibi olanaklar sunulması, onların seyahat deneyimini olumlu yönde etkileyecektir. Agovino ve arkadaşlarının 2017 yılında yapmış oldukları çalışmada “İtalya'daki erişilebilir turizmin hem talebi hem de arz ile sınırlar, fırsatlar ve artıran faktörleri ortaya çıkarmayı” amaçlamıştır.

Bu çalışmada Isparta'nın kalkınmasında engelli turizm talebini etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Engelli turizminden bahsedebilmek için engelli turistlere erişilebilir bir turizm deneyimi sunmak önemlidir ve bu çalışmadan elde edilen sonuçların başında şehir merkezinde, kamu kurum ve kuruluşlarında, dört ve beş yıldızlı konaklama işletmelerinde daha çok erişilebilir uygulamaların olduğu ancak işleme engeli bulunan bireylerin toplu taşıma araçları, trafik sinyalizasyon sistemi, mesire yerleri ve müzelerde sorunlar yaşadığı; ortopedik engellilerin mesire yerleri, gül ve lavanta bahçeleri gibi alanlarda sorunlarla karşılaştıkları ve bu doğrultuda düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Bu yönde gerekli taleplerin bir kısmının paydaşlara göre gelişme potansiyeline sahip olduğu ve özellikle yerel ve turizm kalkınması adına desteklenmesinin önemli olduğu tespit edilmiştir. Michopoulou ve arkadaşları (2015) da yapmış oldukları çalışmada “gelişmekte olan erişilebilir turizmde paydaşların iş birliği, erişilebilir turizm çözümlerinin geliştirilmesi, pazar değerinin farkına varılması ve bundan faydalanılması gerektiğini” vurgulamıştır. Diğer bir çalışma sonucuna göre Yeni

Zelenda’da turizm sektöründe engelli bireylerin ihtiyaçlarının asgari düzeyde dikkate alındığı ve farkındalık yaratıldığı belirlenmiştir. Turizm sektörünün kilit paydaşlarının katılım sağladığı aynı araştırma sonucuna göre; bir ülkenin erişilemez imajını yaymasının, iletilen destinasyon izlenimini etkilemesini ve büyüyen bir erişim pazarının ihtiyaçlarını da dışlaması sonuçlarını ortaya çıkaracağı altı çizilmektedir (Gillovic ve McIntosh 2015). Bu çalışmada da paydaşların farkındalık durumunun dikkate alınması bakımından benzer noktaların vurgulanması önemlidir.

Bu çalışmanın sonuçları, Isparta’nın engelli turizm talebini etkileyen çeşitli faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma sonucuna göre Isparta’daki paydaşların da engelli turizmi açısından farkında oldukları eksikliklerin ve mevcut gelişmelerin belirtilmiş olması önemli bir adımdır. Bu farkındalık yalnız mesire alanları, milli parklar, müzeler ve gül-lavanta bahçeleri için belirtilmemiş, aynı zamanda insan kaynağının eğitim eksikliği gibi erişilemez noktaları-örneğin işaret dili üzerine eğitim eksikliği-ortaya koymuştur.

Özellikle görme engelli bireylere yol gösterme davranışı sergilenirken onlara yardımcı olma isteğiyle koluna girerek karşıdan karşıya geçirme vb. davranışların yön tayini yapmalarına olumsuz etkisi olabileceği göz önüne alınarak kişilerin bu hususta hassas davranmaları da çalışmada belirlenen önemli sonuçlar arasındadır. Diğer taraftan yerel paydaşlar arasında çalışan engelli bireylere kıyasla diğer paydaşların engelli turizmi talebi ve arzında bilgi sahibi olmadığı konuların yer aldığı anlaşılmıştır. Paydaşların bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunmaları faydalı olacaktır. Türkiye’de engelli park alanlarına, engelli belgesi olmayan kişilerin park etmeleri gibi bir sorununun önüne engellilerin geçiş belgesi okutularak geçebilecekleri bariyer konulması gibi uygulamalar da önceden gözlemlenmiştir. Bu husus, toplumsal bilincin bir göstergesi midir? sorusunu da ortaya çıkarmaktadır.

Özetle, Isparta’da engelli turizm talebini artırmak için öncelikli olarak ortopedik (düz rampa, asansör, yol kabartmaları vb.) ve işitme engellilere (sesli sistemler vb.) yönelik erişilebilirliğe odaklanılmalıdır. Bunun yanı sıra, Isparta’daki turizm paydaşları, konaklama ve yiyecek içecek işletmelerindeki personelin engelli turistlere yönelik daha iyi hizmet sunma konusunda eğitim alması gerekmektedir. Özeren (2019) çalışmasında “Konya’nın turizm endüstrisinin engellilere olan bakış açısının nasıl olduğunu

görebilmek, turistik mekânlarda da diğer alanlarda olduğu gibi sosyal dışlanma ve ötekileştirmenin olup olmadığını gözlemlemek ve bu konuda turizm paydaşlarının görüşleri alınarak sektöre katkıda bulunmak” amaçlanmıştır. Sonuç olarak ortaya çıkan faktörlerin başarılı bir şekilde ele alınmasıyla, Isparta engelli turistler için daha çekici hale gelecek ve turizm sektöründe sürdürülebilir bir kalkınma sağlanacaktır. Bu konuda Isparta’da turlara katılan ve bireysel seyahat eden engelli bireylerle görüşmeler gerçekleştirilirse farklı talepler ortaya çıkabilir. Özellikle sivil toplum kuruluşları ile daha ayrıntılı bir çalışma gerçekleştirilmesi önemli bilgiler sağlayacaktır.

Etik Kurul Kararı: Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 01.06.2023 tarihli, 154 toplantı sayılı ve 2 nolu kararına istinaden çalışmanın yapılmasına yönelik uygunluk izni doğrultusunda bu çalışma yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

Ankaya, F. Ü., & Aslan, B. G. (2020). Engelli turizm potansiyelinin değerlendirilmesi; Dünya ve Türkiye örnekleri. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(2), 52-57.

Agovino, M., Casaccia, M., Garofalo, A. ve Marchesano, K. (2017). İtalya’da turizm ve engellilik. Sınırlar ve fırsatlar. *Turizm yönetimi perspektifleri*, 23, 58-67.

Ayyıldız, T., Hakan, A. T. A. Y., & Yazıcı, A. (2014). Konaklama İşletmelerinin Engelliler İçin Olanakları ve Yöneticilerin Görüşleri: Kuşadası Örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (2), 84-100

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization [UNWTO]). (2013). *Recommendations on Accesible Tourism*. <https://www.unwto.org/archive/global/press-release/2013-09-10/unwto-approves-accessible-tourism-recommendations> Erişim Tarihi: 10.09.2013

Bulgan, G. (2015). Dünyada ve Türkiye De Engelli Turizmi ile İlgili Yapılan Çalışmalar. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 102-125.

Burak, Y., & Karaman, A. (2018) Konaklama Tesislerinin Engelli Bireylere Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi: Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Engelli Üyelerin Bakış Açısı, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Konya, Yüksek Lisans Tezi

Darcy, S. & Dickson, T.J. (2009). Turizme tüm yaşamı kapsayan bir yaklaşım: Erişilebilir turizm deneyimleri örneği. *Otelcilik ve Turizm İşletmeciliği Dergisi*, 16(1), 32-44.

Demir, G. (2000). Hastanelerdeki Hastalara ve Uzun Süreli Bakım Tesislerindeki Yaşlılar ile Engellilere Hizmet Sunan Kütüphaneler için Kılavuz, *Türk Kütüphaneciliği*, 30(2), 282-318.

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO]). (2023) <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-andDisability.health#:~:text=An%20estimated%201.3%20billion%20people%20%E2%80%93%20or%2016%25%20of%20the%20global,diseases%20and%20people%20living%20longer.> Erişim Tarihi: 01.09.2023.

Dünya Sağlık Örgütü. (World Health Organization [WHO]). (2011). *Dünya Engellilik Raporu: Yönetici Özeti* <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/D%C3%BCnya-Engellilik-Raporu-2011.pdf> Erişim Tarihi: 09.09.2023.

Eyder Engelsiz Yaşam Derneği. (2023). *Sayılarla Dünyada ve Türkiye’de Engellilik*. <https://ey-der.com/ana-sayfa/turkiye-ve-dunyada-engelliler/#:~:text=D%C3%BCnyada%201%20milyar%20engelli%20birey%20ya%C5%9F%C4%B1yor&text=T%C3%BCrkiye'de%20ise%20Ulusal%20Engelli,siyse%2050%20D64%20ya%C5%9F%20aras%C4%B1nda%E2%80%A6> Erişim Tarihi: 08.07.2023.

Figueiredo, E., Eusébio, C., & Kastenholz, E. (2012). How diverse are tourists with disabilities? A pilot study on accessible leisure tourism experiences in Portugal. *International Journal of Tourism Research*, 14(6), 531-550.

Gillovic, B. & McIntosh, A. (2015). Yeni Zelanda'da erişilebilir turizmin geleceğine ilişkin paydaş perspektifleri. *Turizm Vadeli İşlemleri Dergisi*, 1(3), 223-239.

Luiza, S. M. (2010). Accessible tourism—the ignored opportunity. *Annals of Faculty of Economics*, 1(2), 1154-1157.

Michopoulou, E., Darcy, S., Ambrose, I. & Buhalis, D. (2015). Erişilebilir turizm gelecekleri: yaşamayı hayal ettiğimiz dünya ve sahip olmayı umduğumuz fırsatlar. *Turizm Vadeli İşlemleri Dergisi*, 1(3), 179-188.

Milletler Arası Sözleşme. (2009). *Birleşmiş Milletler'in Sakat Hakları Bildirgesi*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/200907141.htm>, Erişim Tarihi: 09.09.2023

Oliver, M. (2009). *Understanding disability*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Özeren, M. (2019). *Turizm paydaşlarının bakış açılarıyla engelli turizmi: Konya örneği* (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Öztürk, M. (2011). *Türkiye'de Engelli Gerçeği*. İstanbul: Ajansvista Matbaacılık.

Öztürk, Y. & Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm uygulamaları üzerine teorik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(10), 183-195.

Öztürk, Y., Yaylı, A. & Yeşiltaş, M. (2008). Türk turizm sektörü engelli pazarına hazır mı?: Otel ve seyahat acentası yöneticilerinin görüşleri. *Turizm işletmeciliği*, 29(2), 382-389.

Resmi Gazete, (2023). *Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf> (Kabulü 25/4/2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanununun 1 inci maddesi). Erişim Tarihi: 01.09.2023

Schriner, K. (2011). *Sakatlık Çalışmaları Perspektifinden Sakat İstihdamı Sorunları ve Politikaları: Bir Uluslararası Yaklaşım*. Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak, içinde (ss. 269-297). D. Bezmez, S. Yardımcı, Y. Şentürk (Der), F. B. Aydar (Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Timur, B. & Oğuz, Y. E. (2019). Eskişehir Erişilebilir Turizme Uygun Mu?. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 6(4), 360-371.

TÜİK. (2023). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV.Ceyrek:-Ekim-Aralik-ve-Yillik,-2022-49606>, Erişim Tarihi: 31.01.2023.

TDK. (2023a). *Özürlü*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 01.09.2023 tarihinde erişilmiştir.

TDK. (2023b). *Engelli*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 01.09.2023 tarihinde erişilmiştir.

Ünsür, A. (2020). Engellilere Yönelik Beceri Kazandırma ve İstihdam Faaliyetleri ile Bu Alanda Yerel Yönetimlerin Rolü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İbb) Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 9(23), 132-164.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Z., Yıldız, S., & Karaçayır, E. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Turizmi Pazarının Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 5(2), 61-80.

Zengin, B., & Eryılmaz, B. (2013). Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 6(11),51-74.